

GALILEU GALILEI EN LA LITERATURA DEL SEGLE XVII

El 13 de març del 1610 Galileu Galilei publicà el *Sidereus Nuncius*. A partir d'aquell moment, mitjançant la ciència, es podia accedir a la meravella perseguida pels poetes barrocs. En descriure les taques de la lluna, el leitmotiv del *Sidereus* amb l'allusió al mite d'Endimió i els satèl·lits de Júpiter, Galileu era l'afortunat explorador que en cada pàgina havia escrit com un diari de navegant on la recerca adquiria una dimensió narrativa, quasi novel·lesca.

La presència d'il·lustracions era l'aportació innovadora i important en el llibre científic del XVII: a les il·lustracions científiques barroques corresponia fer la metàfora de la visualització, l'experiència ocular en el mateix espai de la pàgina.

Els descobriments científics o tecnològics circulen entre els científics i rarament es discuteixen entre la gent del poble o els escriptors i artistes. Tanmateix el telescopi es va imposar immediatament en l'imaginari barroc de seguida que el *Sidereus* va eixir publicat. L'obra es convertí en un *best-seller*.

Els poetes es feren portaveus dels sentiments més difosos, insistint en l'orgull que porten els descobriments inaudits. El *Sidereus* reforçava encara més l'imperatiu barroc de la novetat i de la meravella.

Els homes d'espectacle que treballaven a la cort dels Mèdici lloaren Galileu per haver perfeccionat el telescopi. Els quatre planetes medicus descoberts per ell, els satèl·lits de Júpiter, formaren part de la coreografia de més d'un espectacle barroc en la cort. Fins i tot la moda femenina s'inspirà en les il·lustracions del *Sidereus* a l'hora de brodar les teles i lluir els vestits en la cort toscana, com es demostra en documents conservats a biblioteques de Florència.

En l'imaginari del XVII els viatges aeris i la ruta traçada pel telescopi de Galileu suggereixen instintivament la imatge de Galileu navegant, que, amb la vista de linx, com a bon membre de l'Accademia dei Lincei (dels linxs), va descobrir la irregularitat de la Lluna o els satèl·lits de Júpiter.

L'inspirador de la comparació literària entre Galileu, descobridor d'un nou univers, i Colom fou Kepler, qui, per subratllar la diferència entre la utilització galileiana

del telescopi i la dels seus antecessors, establia la comparació entre el navegant terrenal i el navegant celestial, Colom i Galileu. Si Colom havia descobert Amèrica amb les caravel·les, l'èxit de l'expedició, significava que el camí traçat pel *Sidereus* es podia recórrer. Francis Bacon també arreplega la idea en la seua *Dissertatio cum Nuncio Sidereo*.

Si el paral·lelisme entre Galileu i Colom és des de març del 1610 una simple comparació, dos mesos després, i gràcies a Girolamo Magagnati, poeta dels Mèdici, autor de la *Meditazione poetica sopra i pianeti medicei*, cançó que aplega tots els *topoi* encomiàstics memorats en el telescopi, contribueix a fer de Galileu tot un símbol que vanaglòria el prestigi dels Mèdici com a mecenes.

La difusió dels descobriments va tenir abast mundial: el 1612 ja es coneixia a l'Índia i a Moscou, i el 1613 l'obra ja s'havia traduït al xinès.

Galileu, que és un home de ciència, s'adona que ha produït amb el telescopi una profunda revolució cultural. Així ho demostra la correspondència amb Belisario Vinta, secretari del gran duc de Toscana, on Galileu destaca la novetat de les seues observacions.

Al segle XVII es converteix en lloc comú la profètica frase de l'Apocalipsi «*et vidi caelum novum et terram novam*», citada per filòsofs com Campanella, autor d'una *Apologia de Galileu*.

Giambattista Manso, biògraf de Tasso, i Giambattista Marino, autor de l'*Adone* (1623), reproposen aquest pas apocalíptic parlant de «nous mons i noves llums». Fins i tot Shakespeare, en *Antoni i Cleòpatra*, en preguntar Cleòpatra quins són els límits de la seua passió, farà un homenatge a la revolució copernicana.

Amb el *Sidereus Nuncius*, Galileu entrava encara viu en els mites literaris cantats per literats com Giambattista Manso, per Marino en el seu *Adone*, Magagnati, en les cançons heroiques de Chiabrera, per Milton en el *Paradis perdut* i per altres poetes ocasionals.

Les composicions dedicades a lloar Galileu i la glòria dels Mèdici van ser nombroses, i la majoria no gaire reeixides. Entre tots els poetes destaquen Salvadori, Soldani, Cicognini, Francesco Maria Gualterotti, Stellutti, etc.

«L'OBRA DE GALILEU,
TOT I QUE NO PRETENIA
INCENTIVAR LA FANTASIA
DELS LITERATS, HO VA FER.
DESPRÉS SERÀ NEWTON QUI
INFLUIRÀ EN ELS POETES
DEL XVIII I EN LA POESIA
DEL CEL»

LA MIRADA DE GALILEU

MONOGRÀFIC

A dalt, portada del *Sidereus Nuncius* de Galileu i a la dreta un dels dibuixos de la Lluna fets per l'astrònom. Els seus treballs van tenir un gran ressó en la societat del segle XVII i també en els literats, als qui va inspirar nombroses obres.

El *Sidereus*, tot i que no era una obra per incentivar la fantasia dels literats, ho fou. Cap a les darreries del segle XVI recuperen en Toscana el mite d'Amerigo Vespucci, l'agosarat navegant toscà que va intentar descobrir terres desconegudes abans que Colom. Els grans viatges i el descobriment d'Amèrica donaven via lliure a la fantasia dels poetes i el tema d'Amèrica es triarà com a element d'inspiració històrica i no sols mitològica.

Si en Galileu hi ha un missatge pacifista, segons han afirmat els estudiosos de la ciència, també cal assenyalar que Giambattista Marino, en el seu poema èpic *Adone*, invita a fer l'amor i no la guerra, traslladant així el missatge pacifista del *Sidereus* a la seua obra.

El mite d'Endimió i els seus amors amb la Lluna, els argonautes i Colom són temes que recupera també

© MÈTODE

Marino, gran apassionat de la mitologia i de la ciència. En una altra de les seues obres, *La Galeria* (1619), elogia també Galileu; i en la seua obra *Dicerie Sacre*, concretament en la «Diceria Terza» dedicada al cel, fa un sincer homenatge a l'autor del *Sidereus*. Galileu havia anunciat nous cels i noves terres, Marino, partint del seu principi «*e del poeta il fin è la meraviglia*», guiarà els poetes i homes de ciència del XVII, marinistes i antimarinistes, a interessar-se per explorar la terra desconeguda anunciada per Galileu. Ell sorgeix en el XVII en aquella nova era, però també en època de crisi, elegit com a element pacificador gràcies al seu telescopi.

Galileu influí primer en els poetes del segle XVII, després serà Newton qui influirà en els poetes del XVIII i en la poesia del cel.

Italo Calvino, un cultor postmodern del telescopi en el segle XX, reprent l'esperit de Galileu, deia en la seua obra *Palomar* que «qui estima la Lluna de debò no es conforma a contemplar-la, sinó que vol entrar en contacte amb ella».

El barroc acostà la ciència a la literatura.

MARIA BAYARRI

Departament de Filologia Francesa i Italiana, Universitat de València

LA MIRADA DE GALILEU

MONOGRÀFIC